

tentiosam exercuerunt in clericos et laicos suæ diœcesis. Hæc immutatio disciplinæ facta est, non ex abrupto, nec ulla lege generali, sed sensim, ut plerumque fit in moribus Ecclesiæ. Causæ criminales Episcoporum paulatim ad Sanctam Sedem exclusive devolutæ sunt, in prima etiam instantia, quando de privatione sedis agebatur : quoad vero causas minores cleri, cum synodi provinciales rarius haberentur, Episcopi provide- runt, pro diversa natura rerum, ut causæ tum personales tum reales in sua diœcesi subortæ, examinarentur et definirentur in sua præsentia, convocatis senioribus Ecclesiæ, vel coram suo Archidiacono. Cum autem postea Archidiaconi quorum officium erat inamovibile, aliquam independentiam in suis functionibus affectare viderentur, et aliunde huic muneri non sufficerent, siquidem multum per mediam ætatem excreverant attributiones jurisdictionis ecclesiasticæ, a sæculo xiv post concilium Lateranense, Episcopi plerumque instituerunt vicarium generalem ad nutum revocabilem, cui jurisdictionem contentiosam, maxima ex parte, commiserunt (n° 188).

*653. — Ex notionibus historicis quas summatim delineavi- mus, sequitur 1° Episcoporum arbitrio et prudentiæ dimitti ut sibi reservent, vel officiali committant, exercitium jurisdictionis contentiosæ, dummodo in utroque casu serventur regulæ jure canonico sancitæ in ferendis judiciis, quas infra exponemus. — Canones qui olim requisierant synodum Episcoporum pro causis diaconorum et presbyterorum, in desuetudinem abierunt; concilium autem Tridentinum plenam libertatem relinquit Episcopis judicandi per seipsos; nec mentionem quidem habet de inter- ventu officialis.

Sequitur 2° Episcopum, si officialitatem instituerit, libertatem retinere causas sibi reservandi, vel sententias ipse ferendi, quando expedire judicaverit.

654. — Solutis quæstionibus de natura, objecto et subjecto jurisdictionis ecclesiasticæ, necessarium non videtur ut inquiramus in quos potestas judiciaria exserenda sit, cum evidenter

sequatur Ecclesiam sua jura, quæ ad bonum regimen societatis christianæ et ad omnium Christifidelium salutem suscepit, in omnes, absque ulla distinctione exserere posse, prout in Domino judicaverit expedire. Non excipiendi sunt qui se ab unitate catholica, hæresi vel schismate, sejunxerunt; absit enim ulli fas esse abrumpere, propria voluntate, vincula quibus vi baptismi ad Ecclesiam pertinet. Nec meliori jure magistratus sæculares se subducere præsumunt jurisdictioni Ecclesiæ, pro excessibus commissis in exercitio sui muneris, independentiam potestatis sæcularis prætexentes. De independentia potestatis sæcularis in suo foro nequaquam contendimus; verum, si fines sui fori prætergrediantur, si, inquam, sub obtentu regiminis civilis, jura sacerrima, legesque naturales et evangelicas violent, Ecclesia, quæ interpres atque custos constituta est juris divini, in eos auctoritate certo animadvertere valet (n° 65).

Omnes proinde christiani, quocumque in statu versentur, subditi sunt potestati judiciariæ Ecclesiæ; cum autem hujus exercitium diversis prælatis demandetur, quorum certis fini- bus determinata est jurisdictio, reliquum est ut singulorum competentia definiatur, quod in articulo subsequenti aggre- dimur.

ARTICULUS II. — DE COMPETENTIA FORI SINGULORUM JUDICUM
ECCLESIASTICORUM.

*655. — 1° *Quibus regulis determinetur competentia judicis in foro ecclesiastico?*

Regulas canonicas exposuimus in 1^a parte *Prælectionum*, quæ in solutionem præsentis quæstionis viam aperiunt; ex illis enim regulis sequitur neminem reputari judicem com- petentem, nisi 1° constitutus fuerit auctoritate publica cum ju- risdictione, seu ordinaria, seu delegata, in foro externo; 2° suam

jurisdictionem exserat intra species causarum quæ jure communi, aut data delegatione, definiuntur; 3° eam denique exserat in personas quæ eidem jurisdictioni subditæ sunt.

De prima conditione satis dictum fuit loco citato, ubi etiam discussæ sunt variæ quæstiones magni momenti de judice existimato, qui titulum coloratum, aut invalidum, habet (n^{is} 279-287). De secunda conditione stabilita sunt principia in eadem parte, ubi de restrictione jurisdictionis (n° 303). Addere sufficiat certas causas in specie occurrere posse pro quibus judex non esset competens ob personales circumstantias quæ illum suspectum reddunt, quando nempe in eadem causa advocatum gessit antequam officium judicis obtineret, aut inimicitias gerit contra partes, quod infra explicabitur ubi de recusatione judicis (n° 669).

Quod ad tertiam conditionem attinet, ut definiatur in quas personas judex valeat suam jurisdictionem protendere, attendere necesse est ad tres regulas subsequentes :

I^a Regula : GENERALE EST UT ACTOR SEQUATUR FORUM REI. Cap. *Cum generale*, 8, DE FORO COMPETENTI; lib. II Decret. Ratio dicitur neminem in jus vocandum esse apud judicem cujus auctoritatem non agnoscit, nec tenetur agnoscere. Si quis, v. g., causam habeat cum religioso ordinis exempti a jurisdictione episcopali, eum convenire debet, non apud Ordinarium diocesis, sed apud prælatum regularem sub cujus jure constituitur reus... Si clericum judicio persequatur, in causis fori spiritualis, eum convenire debet non apud Metropolitanum, sed apud Episcopum respectivum, exceptis casibus appellationis et cæteris nonnullis jure canonico præfinitis.

Quando causæ sunt connexæ, ratione personarum quæ insimul conveniuntur, vel ratione objecti circa quod quæstiones diversæ principaliter aut accidentaliter in judicium deducuntur, adeo ut una causa sine altera plene ac liquido cognosci ac definiri nequeat, adeundus est ille judex qui competens sit respectu omnium co-reorum qui citantur, et negotiorum quæ definiri debent, ut servetur regula.

A regula receditur in casu quem *reconventionis* dicunt, quando nempe reus coram judice conventus, vicissim ipse suum actorem convenit coram eodem judice, et in eodem judicio. Hæc agendi ratio vocatur etiam in jure *mutua petitio*, eo quod reus mutuo reagat in actorem, et sic oriuntur duæ reciprocae petitiones. (Schmalzgrueber in tit. DE MUTUIS PETITIONIBUS, lib. II Decret.)

Leges canonicæ concedunt reo facultatem conveniendi suum actorem, cum in causis civilibus, tum insuper in criminalibus, quando præsertim intendit prosequi suam vel suorum injuriam. Tunc vero, causa criminalis a reo objecta discuti, elucidari ac judicari debet, antequam causa civilis examinetur. Effectus reconventionis est prorogare jurisdictionem judicis in actorem, licet sibi incompetentis, adeo ut actor non possit recusare hunc judicem coram quo ipse causam agit. Ita olim statutum fuerat in jure Romano : *Cujus actor in agendo observat arbitrium*, aiebat percelebris jurisperitus Papinianus, *eum habere contra se judicem in eodem negotio non dedignetur*. Eadem sententia in jurisprudentiam canonicam translata est.

II^a Regula. REUS JURIDICE CITATUS TENETUR AD JUDICIUM ADESSE, NISI MANIFESTA SIT INCOMPETENTIA JUDICIS. Auctoritas superioris inducit obligationem parendi; reus tenetur proinde vadimonium obire. Suas, si habeat, rationes afferet contra competentiam, servata libertate appellandi. In jure Romano scriptum erat : *Prætoris est dicere an sua sit jurisdictio; vocati autem est non contemnere auctoritatem prætoris*. (Cap. *Cum personæ*, 7, DE PRIVILEGIIS, in VI°.) Non objiciatur neminem esse judicem in sua propria causa; judex enim, quæstione suborta de competentia, non pronuntiat in causa quæ sua sit, et ex qua emolumentum percipiat, sed jurisdictionem declarat quam in bonum commune recepit ab Ecclesia.

III^a Regula : QUISQUE FORUM SORTITUR RATIONE DOMICILII, DELICTI, CONTRACTUS ET REI DE QUA LIS MOVETUR. Cap. *Licet*, 20, DE FORO COMPETENTI. Hanc regulam explicabunt solutiones quæstionum proxime subsequentium.

*656. — II° *Utrum et quatenus domicilio determinetur competentia judicis?*

Domicilium est locus commorationis diuturnæ. Distinguitur locus originis, domicilium proprie dictum, quasi-domicilium, simplex habitatio, et domicilium legale.

I. Nihil dicendum de *loco originis*, ad quem in causis judicialibus non attenditur, nisi lis moveatur de clericorum ordinatione, de quo sufficienter explanatæ sunt sanctiones canonicæ (n° 164).

II. *Domicilium* proprie dictum est locus quo aliquis suam sedem posuit cum intentione illic stabiliter commorandi, nisi quid inexpectatum avocet. Duo proinde ad domicilium constituendum faciunt: intentio commorandi perpetuo, id est stabiliter per tempus indefinitum, et factum externum habitationis saltem inceptæ, quo intentio manifestetur. Domicilium haberi simul potest in pluribus locis, si in duobus vel tribus locis aliquis stabiliter commoretur per notabilem partem anni. Si dubium forte oriatur circa conditiones domicilii, judicis erit pronuntiare, qui, ut super hoc sententiam ferat, considerare debet attente circumstantias loci, personarum, et causarum diuturnioris commorationis in loco¹.

Domicilium est ratio universalior sortiendi forum; siquidem exinde aliquis fit vere incola et subditus judicis qui in locum habet jurisdictionem ordinariam. Cap. *Dilecti*, 17, eod. tit. supponit regulam certam esse ut singuli, *ubi domicilium habent, valeant conveniri*.

Hinc 1° judex potest inquirere in subditum, etiam absentem, pro delicto in loco domicilii patrato; ubicumque enim reus actu versetur, remanet sub eadem jurisdictione, quamdiu domicilium non mutaverit.

2° Judex potest similiter inquirere in subditum præsentem pro delicto extra territorium patrato, etiamsi illud commiserit ante

¹ Cf. Schmalzgrueber, in tit. DE FORO COMPETENTI, n^{is} 8-16.

domicilium obtentum; nam forum domicilii generale est; ad omnia extenditur quæ non excipiuntur formaliter a jure.

3° Utrum etiam possit judex convenire subditum absentem pro delicto patrato extra locum territorii, non ita aperte constat. Affirmandum tamen arbitramur, quia juxta opinionem communem doctorum, forum domicilii habetur ordinarium et generale quoad omnia. Quamobrem, licet judex domicilii non possit exercere jura fori contentiosi extra territorium suum, ut alibi dicitur, potest nihilominus reum absentem citare per nuntium vel per litteras, et contumacem punire pœnis spiritualibus, v. g., suspensione, excommunicatione. Intimatio judicii non est actus judicialis, et exsecutio istius modi pœnarum fit absque strepitu judicii; utrumque igitur fieri potest in territorio alieno¹.

III. *Quasi-domicilium* acquiritur facto habitationis cum animo degendi per tempus diuturnum, puta majorem vel saltem notabilem partem anni. Controvertitur apud canonistas utrum habens alicubi quasi-domicilium possit ibidem conveniri pro delictis extra territorium patratis, adeo ut eadem sit, sub illo respectu, conditio domicilii et quasi-domicilii.

Plures, quos citat Schmalzgrueber, n° 17, negant, quia jura statuunt de domicilio; porro, inquiunt, in tali causarum genere, recedendum non est a sensu naturali verborum.

Alii, ut videtur communius, affirmant: 1° Quia per quasi-domicilium acquiritur jus parochiæ ad omnia sacramenta, excepta solum ordinatione; habetur proinde forum internum, et non est ratio cur non sortiatur simul forum externum; 2° quia non decet illum qui diutius in loco commoratur, et ibi juribus et privilegiis parochialibus gaudet, eximi ab obligatione respondendi de suis actibus ubicumque gestis. Ita præ cæteris Reiffenstuel et Pirhing.

Alii tandem, distinctione facta inter varios casus, arbitrantur conformius fore principiis generalibus juris, ut qui habet simul

¹ Pirhing, eodem tit., n° 14.

quasi-domicilium in uno loco, et verum domicilium in altero, non conveniatur a iudice quasi-domicilii pro gestis extra territorium. Si vero supponatur reum nullibi, aut nonnisi in remotissimis regionibus, habere verum domicilium, existimant nihil obstare quominus conveniatur a iudice quasi-domicilii.

Hæc ultima opinio servare videtur regulas æquitatis, et applicanda præsentibus temporum circumstantiis. Iudicis quasi-domicilii erit decernere, attentis circumstantiis, an ipse debeat reum convenire, vel causam dimittere Ordinario domicilii. Hoc pendere arbitramur, tum a ratione diuturnæ commorationis rei in loco quasi-domicilii, ubi forte majorem partem vitæ suæ degit, aut saltem indefinite et indeterminato tempore moratur, donec occasio data eum alibi transferat; tum a ratione impossibilitatis moralis in qua esset iudex domicilii causam cognoscendi et definiendi, si in exteris procul regionibus suam habeat sedem. — Cæterum quæstio non est magni momenti quoad praxim, siquidem superior potest interdicare sacris functionibus sacerdoti alieno, quem noverit indignum ob crimina extra suum territorium perpetrata, quin necesse sit adhibere formalitates processus judicialis, et hoc ipsi sufficit ad finem intentum.

IV. *Simplex habitatio* sufficit respectu vagorum qui nullibi habent quasi-domicilium. Necesse est ut adsit iudex qui jus habeat illos animadvertendi, si necessitas postulaverit; ergo subduntur iudici loci ubi degunt, illisque applicatur axioma: *Ubi te invenero, ibi te iudicabo.*

V. *Domicilium legale*, quod alii fictitium appellant, est illud quod lex assignat iis qui, ratione conditionis aut status sui, alicubi manere censentur, v. g., minoribus, clericis beneficiariis, religiosis. Minores, quamdiu sunt sub potestate paterna, aut sub cura tutoris, idem habent domicilium legale quod parentes aut tutor; clerici beneficiarii domicilium habent in loco beneficii quod obtinent, si beneficium illud residentiam postulet, etiamsi de facto, vi dispensationis, aliamve ob causam alibi morentur;

religiosi habent suum domicilium in loco monasterii cui adscripti sunt, quamdiu superior regularis eos non transtulit ad alium conventum. Clerici igitur possidentes beneficium residentiale, possunt ab Ordinario loci conveniri quoad omnes causas, eadem ratione qua unusquisque conveniri potest a iudice veri domicilii. Idem de religioso dicendum, si in causam venerit; obnoxius est jurisdictioni, tum superioris regularis loci, tum Episcopi diœcesis in qua situm est monasterium, juxta dispositiones juris, pro diversa conditione causarum. Quoad minores, ratio domicilii paterni potissimum habetur, ubi agitur de denuntiationibus ac celebratione matrimonii; quoad alias causas, non putamus iudicem domicilii paterni illos convenire posse, nisi illic præsentem morentur.

* 657. — III° *Quandonam aliquis forum sortiatur ratione delicti?*

Caput *Licet*, supra citatum, declarat unumquemque sortiri forum iudicis loci in quo deliquit; quod sapienter ordinatum est ut debita satisfactio detur diœcesi cui injuriam intulit delinquens, et etiam ut facilius habeantur probationes delicti, in loco ipso ubi fuit patratum.

Ut vero statuatur modus applicandi regulam, distinguendi sunt casus. Vel delinquens est in loco delicti, vel ab eo discessit post juridicam citationem, vel ab eo recessit, nulla adhuc facta citatione.

1° Iudex potest convenire reum adhuc præsentem in loco delicti, et illum etiam titulo quo fuerit provisus privare, si natura criminis id requirat. Prob. ex capite *Postulasti*, 14, DE FORO COMPETENTI. Proposito dubio utrum sacerdos qui possidet beneficium ecclesiasticum in una diœcesi, et in altera deliquit, debeat in loco delicti iudicari, in causis præsertim quæ privationem officii exposcunt, Innocentius III respondit: « Per « Episcopum in cujus diœcesi deliquit sententia poterit pronuntiarî in eumdem, sed ab eo in cujus diœcesi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda. » Reiffenstuel, merito

animadvertit Episcopum loci delicti non ferre tantummodo sententiam declaratoriam, dimittendo alteri sententiam privationis, sicut quidam dixerunt; hoc enim non concordat cum textu juris, qui Episcopo beneficii relinquit solam executionem sententiæ.

Nec dicatur Episcopum se immiscere negotiis alterius diœcesis, privando clericum extraneum suo titulo. Titulus beneficalis est jus incorporeum residens in persona clerici, atque illi inhærens, non secus ac alia jura; ergo cum idem clericus subdatur, ratione delicti, Episcopo loci, potest utique ab eo privari suo jure. Hæc cum ita jure communi ordinentur, sequitur Episcopum loci in quo situm est beneficium, non constitui judicem, sed simplicem executorem in tali casu. Si tamen perspexerit sententiam aliquo defectu laborare qui locum dare possit nullitati, supersedebit ab executione, usquedum res plene ac peremptorie definita sit.

2º Reus præventus juridica citatione, antequam e loco discesserit, tenetur comparere; et jure punietur uti contumax si non obtemperaverit. Gregorius IX interrogatus de reo qui, citatus tempore opportuno, contendebat declinare judicium, allegando se e loco recessisse, respondit: « Tuæ prudentiæ dubium esse « non credimus, quod is in prædicta causa, jus revocandi forum « non habet, quasi ab altero præventus. » (Cap. *Proposuisti*, 19, eod. tit.) Est proinde regula generalis, causam semel juridice inceptam oportere ad sententiam usque perduci, tum ut honos judicii deferatur, tum ne perturbetur ordo institutus processus judicialis.

3º Reus qui e loco delicti discessit ante citationem, non tenetur respondere judici ejusdem loci. Ita communiter canonistæ qui ad casum propositum apponunt axioma juris: *Extra territorium jus dicenti, non paretur impune.*

Quamvis tamen judex loci delicti non valeat convenire reum, potest dirigere litteras requisitorias ad judicem domicilii, qui, positus certis conditionibus, debet cogere reum, etiam sub com-

minatione censurarum si opus sit, ad se sistendum coram Ordinario loci delicti. Cum ita fuerit ordinatum jure Romano pro judicibus sub eodem principe constitutis, et sit aliunde æquitati bonoque communi consentaneum, eadem disciplina prævaluit in jure canonico. « Istud congruit bono communi Reipublicæ, « ait Reiffenstuel: tum ut ad exemplum et ad terrorem aliorum delicta gravia ibi publice puniantur ubi fuerunt perpetrata; tum ut hac ratione satisfiat illi communitati quæ per delictum in suo territorio commissum graviter offensa et injuriata fuit; tum tandem quia alibi non tam facile reus convinci posset super crimine ¹. » Conditiones requisitæ ut fiat remissio sunt: 1ª ut res sit adhuc integra; id est, Ordinarius loci domicilii illam ad suum tribunal, facta legitima citatione, non revocaverit; 2ª ut judex loci delicti remissionem postulaverit, et simul, cum suis litteris requisitoriis, transierit summariam causæ cognitionem, et probationem delicti, ne forte innocens infametur; 3ª ut delictum sit grave et causa criminaliter tractetur; non enim expedit hæc media extrema assumi in negotiis levioris momenti.

658. — IVº *Quandonam quis sortiatur forum ratione rei et contractus?*

1º Causæ reales remittuntur ad judicem loci in quo sita est res. Si quis proinde possideat beneficia in duabus diœcesibus, tenetur causas agere coram Episcopo diœcesis in qua est beneficium de quo litigatur. Hæc regula, quæ vix locum habet extra causas beneficales, non est in usu apud nos, quandoquidem paucissima quæ supersunt beneficia residentiam personalem requirunt, unde fit ut, sub eo respectu, judex *rei sitæ*, idem sit qui judex domicilii.

2º Contractus est etiam ratio sortiendi forum, quod sapienter statuerunt leges civiles et canonicæ, cum in loco contractus facilius constare possit de solemnitatibus requisitis in celebra-

¹ Cf. Reiffenstuel, in tit. DE FORO COMPETENTI, n° 67-74.

tione contractus, et de sensu atque stipulationibus inite conventionis, juxta locorum consuetudines. Regulam intelligimus de ipsis quasi-contractibus, et de alio quocumque actu, seu rerum gestione unde enascitur obligatio. Judex ecclesiasticus potest proinde citare clericum, licet extraneum, qui in loco contraxit, et in eum ratione contractus jurisdictionem exercere, quamdiu ibidem versatur. Si clericus e loco discesserit, nulla adhuc facta citatione, subducitur foro judicis loci, nisi tamen contractu sponderit se in loco conventionis responsurum, quo casu, idem animadvertendum putamus quod mox dictum est de foro delicti. Cap. *Romana*, 1, DE FORO COMPETENTI, in VI°.

Eadem regula locum insuper habet, et quidem maxime, in causis matrimonialibus, quando dubitatur an matrimonium celebratum sit ad præscriptum juris canonici, an coram proprio pastore, an adhibitis testibus, an præviis proclamationibus jure requisitis. Supponimus tamen partes adhuc versari in loco contractus.

Nota. Cum ex dictis multiplex sit forum competens, nec unum excludat alterum, sequitur reum posse conveniri pro eadem causa coram diversis judicibus: si vero reapse id contingat, erit inter judices locus præventioni; ille scilicet causam definiet qui prior eam occupaverit, citando reum.

* 659.—V° *Quid jure statutum sit de cognitione causarum in curia Romana?*

Forum Rom. Pontificis universale est quoad omnes Christifideles, et Roma, locus scilicet quo sedet S. Pontifex, communis est omnium christianorum patria pro suis causis ecclesiasticis. Cum tamen curia pontificalis negotiis pene obrueretur, et impar foret singulis providere, si cunctæ causæ undequaque ad illam indiscriminatim referrentur; cum aliunde auctoritas episcopalis non leve detrimentum pateretur ex relatione immediata omnium causarum, etiam minoris momenti, hæc fuere jure communi constituta?

1° Quivis, seu clericus, seu laicus, dum præsens est Romæ,

potest ibidem conveniri, quamvis nec delictum in eo loco patrauerit, nec res de qua litigatur sita sit Romæ. Cap. *Licet*, 20, DE FORO COMPETENTI. Ipsi tamen fas est, ex eodem capite, *causam domum avocare*; postulare scilicet ut sibi liceat ad propria redire, et in suo domicilio judicari, si Romam venerit ob causam necessitatis.

2° Qui, dum Romæ præsens est, ad vadimonium venire compellitur coram Ordinario sui domicilii, potest hujus judicis forum declinare, postulando ut causa promoveatur ad curiam Romanam, si Romam venerit aliqua ratione necessitatis, v. g. ad expedienda negotia, quamdiu in ea moram trahit, durante negotiorum prosecutione. Cap. *Divina*, 3, DE PRIVILEGIIS, Extrav. comm. Eo privilegio excluduntur parochi non residentes. (Conc. Trident., sess. XXIII, cap. 1, *de Reform.*)

3° Cæteræ causæ, non majores, debent regulariter cognosci atque in prima instantia definiri ab Ordinariis locorum, antequam appellatione deveniant ad curiam Romanam. Ita statuit Concilium Tridentinum, sess. XXIV, cap. XX, *de Reform.*: « Causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur... Ab his excipiantur causæ quæ juxta canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ, vel quas ex urgenti, rationabilique causa judicaverit S. R. Pontifex per speciale rescriptum, signaturæ Sanctitatis Suae propria manu subscribendum, committere, aut avocare. » Ea lege magis conservatur tribunalibus inferioribus sua auctoritas, et simul cavetur ut causæ sint maturius discussæ atque explicatæ quando, si opus sit, devolventur ad curiam pontificiam. Benedictus XIV præscripsit ordinem hocce decreto concilii indictum servandum omnino esse, adeo ut ipsimet Legati a latere abstinere teneantur a cognitione causarum, præter casum legitimæ appellationis postquam judicatæ sint ab Ordinariis locorum. « Volumus, inquit, statuimus et mandamus, quod omnes causæ, tam civiles quam crimi-

« nales, exceptis privilegiatis quæ ex eodem concilio, vel alias
 « juxta sanctiones canonicas, apud nos et Sedem Apostolicam
 « tractari possunt, aut debent, coram Ordinariis locorum dun-
 « taxat in prima instantia cognoscantur, neque a Metropolitanis,
 « Patriarchis, aut Primatibus, aliisque judicibus ecclesiasticis,
 « etiam nostris et Sedis Apostolicæ Nuntiis, vel *de latere* Lega-
 « tis, aut cameræ nostræ generali auditore, et cæteris quibus-
 « libet curiæ nostræ judicibus ad se vocari, vel aliis committi
 « possint, nisi per viam appellationis, et in casibus non prohi-
 « bitis, ad ipsorum tribunalia deferantur. » Const. *Ad militan-*
tis Ecclesiæ, § 42, an 1742.)

SECTIO III^a

DE ORDINE SERVANDO IN JUDICIIS SOLEMNIBUS.

660. — Judices procedere debent ad cognitionem et defini-
 tionem causarum, servatis formis quas leges constituerunt.
 Sunt judicia in quibus omnes conditiones processus forensis
 accurate servandæ sunt, et quæ idcirco *solemnia*, seu *ordina-*
ria, nuncupantur : alia possunt modo summario pertractari,
 et dicuntur *summaria*. Dicendum nobis est de ordine præfixo
 judiciis ordinariis, sive civilia sint, sive criminalia. Tres erunt
 articuli : 1us de jure prærequisitis ad discussionem judicialem
 causæ; 2us de litis contestatione et discussione causæ usque ad
 prolotionem sententiæ; 3us de sententiæ et sententiæ execu-
 tione.

ARTICULUS I. — DE CONDITIONIBUS PRÆVIIS AD JUDICIALEM DISCUS- SIONEM CAUSÆ.

Tria requiruntur ut causæ in judicium deferantur : libellus,
 informatio prævia, et citatio rei.

*661. — I^o *Quid jure constitutum sit de libello, de accusa-*
tione et denuntiatione?

I. *Libellus* est scriptum judici oblatum continens causam,
 nomen rei et nomen actoris. Libello inseruntur 1° nomen acto-
 ris, ut judex sciat quis agat, utrum proprio suo nomine, vel
 uti procurator alterius cujus vices gerit; 2° nomen rei, qui
 actione convenitur; 3° narratio brevis facti principalis cum nec-
 cessariis circumstantiis; 4° delicti locus et tempus, si sit libel-
 lus criminalis.